

Përmbajtja

1	Hyrja	Error! Bookmark not defined.
1	Përkufizimet e turizmit të qëndrueshëm dhe turizmit qarkullues.....	3
2	Qasjet aktuale të turizmit qarkullues	5
2.1	Qasja e UNWTO.....	5
2.2	Qasja e ETIS	7
2.3	Komuniteti i Programit MED për turizmin qarkullues.....	9
3	Modeli Operacional INCIRCLE	11
3.1	Principet kryesore dhe qasja	11
3.2	Metodologjia	13
3.2.1	Faza 1 : Analizat e kontekstit	14
3.2.2	Faza 2: Qeverisja.....	15
3.2.3	Faza 3: Qëllimet dhe vizioni i interesit të përbashkët	19
3.2.4	Faza 4: Objektivat kryesor	19
3.2.5	Faza 5: Planifikimi i masave	20
3.2.6	Faza 6: Kontrolli, klasifikimi and burimet për financim.....	22
	Fjalor	23
	Aneksat	25

1 Hyrja

Projekti INCIRCLE INTERREG MED, mbështetet në testimin e një metodologjie të bazuar në zbatimin e principeve të ekonomisë qarkulluese të sektorit të turizmit, me një fokus në tokat dhe zonat me densitet të ulët sipas veçantive dhe nevojave specifike.

Ky dorëzim është kryesisht adresuar bërësve të politikave dhe vendimeve, që luajnë një rol strategjik në drejtimin e territoreve në një menaxhim më qarkullues dhe të qëndrueshëm të shërbimeve dhe produkteve lidhur me ofrimin e turizmit. Brënda kapacitetit të tyre në krijimin e mjedisit të duhur për zhvillimin e turizmit të qëndrueshëm.

Qëllimi kryesor i dorëzimit është të ofrojë një tavolinë pune për përfshirjen e qëndrueshmerisë kritike dhe të aspekteve qarkulluese gjatë të gjitha fazave të bërjes së politikave. Modeli Operacional INCIRCLE do të udhëzojë dhe mbështesë politikën MED dhe bërjen e vendimeve në **zhvillimin e integritit të strategjive rajonale dhe kombëtare nëpërmjet një turizmi më qarkullues**, me qëllimin e zvogëlimit të impaktit negativ turistik në destinacionet e kapitalit mjedisor dhe në ruajtjen e burimeve natyrore të pashtershme.

Duhet të kushtohet vëmendje që Modeli Operacional është pjesë e një instrumenti më të madh, të zhvilluar nga projekti, i cili përmbledh gjithashtu një grup indikatoresh të turizmit qarkullues dhe një platformë e praktikave më të mira. Tre elementet së bashku mund të shërbejnë si një inspirim, udhëzim dhe instrumenta monitorues për dizejnimin efektiv dhe implementimin e politikave të qëndrueshme dhe qarkulluese.

1. Përkufizimet e turizmit të qëndrueshëm dhe turizmi qarkullues

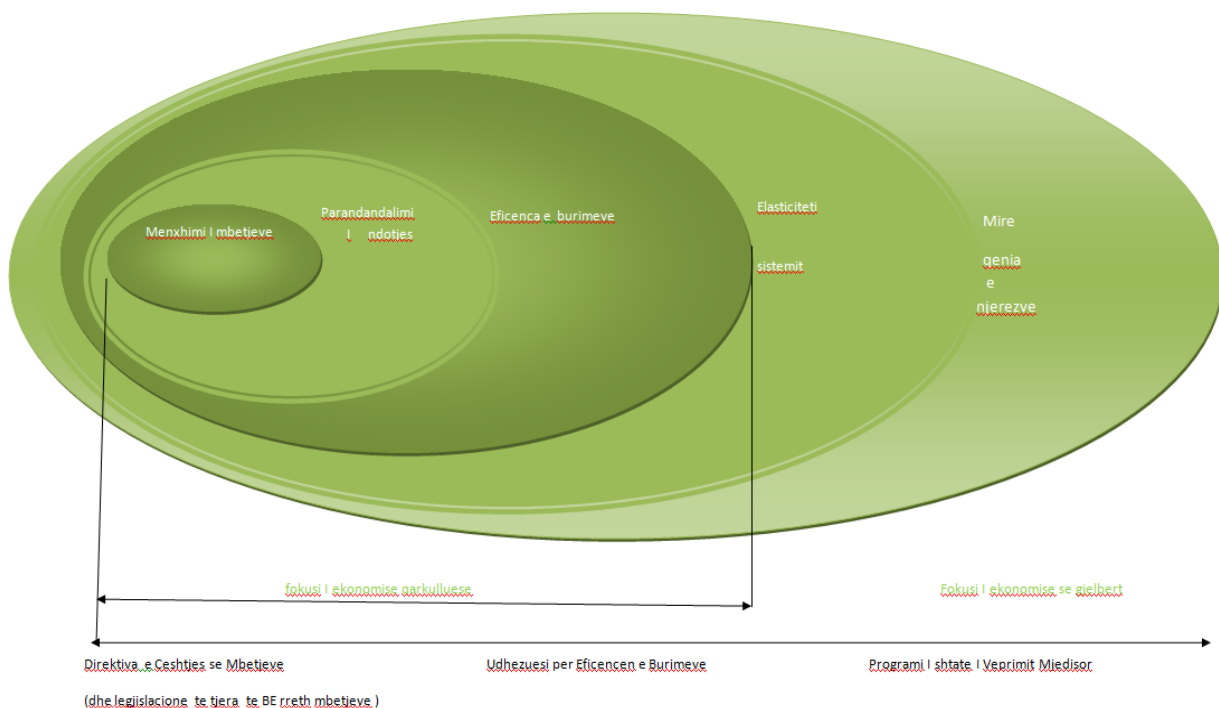
“Turizmi është një fenomen social, kulturor dhe ekonomik i cili përmbledh lëvizjen e njerëzve në shtetet ose vendet jashtë mjedisit të tyre të zakonshëm për qëllime personale ose biznesi/profesionale” (UNWTO,2020). Për shkak të kompleksitetit të tij, turizmi mund të ketë një impakt të rëndësishëm në shoqëri, mjedis dhe ekonomi. Në disa raste, nëse nuk ka një balance dhe një vëmendje në secilin prej këtyre aspekteve, turizmi mund të dëmtojë ose të ketë pasoja negative në cilësinë e jetës së komuniteteve lokale. Kështu, një turizëm që konsideron në mënyrë të barabartë të gjitha sferat, siç është mirëqenia e turistëve dhe popullsisë lokale, mjedisi dhe përdorimi eficient i të gjitha burimeve, mund të konsiderohet e qëndrueshme. Në fjalë të tjera, turizmi i qëndrueshëm mund të përcaktohet si një formë e “turizmit që merr parasysh impaktet aktuale dhe në të ardhmen ekonomike, sociale dhe mjedisore, duke adresuar nevojat e vizitorëve. Rrjedhimisht përfshirjen e të gjithë aspekteve të qëndrueshmërisë sociale dhe ekonomike. Për më tepër, turizmi i qëndrueshëm e shikon këtë fenomen kompleks si një kontribut të të gjithë 17 Qëllimeve të Zhvillimit të Qëndrueshëm të vendosur nga Kombet e Bashkuara.

Duke e konsideruar qëndrueshmërinë si koncept kryesor të ekonomisë, në një nën-dimension mund të analizohet: Ekonomia qarkulluese, e cila mund të përkufizohet “si një ekonomi që është e përtërirë dhe rigjeneruese nga dizejnimi dhe synon të mbajë produktet, komponentet dhe materialet në përdorimin e tyre më të lartë dhe vlefshme gjatë gjithë kohërave. Koncepti bën dallimin ndërmjet cikleve teknike dhe biologjike (EMF, 2015:48). Kështu, në një ekonomi qarkulluese fokusi është të rrisë efijencën sa më shumë të jetë e mundur,

duke optimizuar burimet dhe parandaluar ndotjen. Modeli i ekonomisë qarkulluese është bazuar në principet e mëposhtme (Ellen MacArthur Foundation, 2013):

1. Të nxjerë jashtë mbetjen dhe ndotjen. Mbetja nuk ekziston, deri sa produktet janë të projektuara dhe optimizuara për një cikël zbërthimi dhe ripërdorimi.
2. Ndërtton qëndrueshmërinë nëpërmjet diversitetit. Modulariteti, shumëllojshmëria, dhe përshtatshmëria janë tiparet çelëse për të zhvilluar sisteme të ndryshme që janë më shumë të qëndrueshëm në rastet e goditjeve të jashtme sesa sistemet që ndërtohen thjeshtë për efikasitet.
3. Mbështetet në energjinë nga burimet e rinovueshme. Në ekonominë qarkulluese, burimet e energjisë janë të rinovueshme nga natyra, për të ulur varësinë e burimit dhe rritur qëndrueshmërinë e sistemit.
4. Mbetja është ushqim. Komponentet konsumues të një produkti në ekonominë qarkulluese janë gjërësisht të bëra nga përbërësit biologjik ose “nutrientet” që janë në fund jo toksike dhe mundësisht edhe të vlefshme, dhe mund të kthehen sigurisht në biosferë. Falë nutrieneteve teknik, ekonomia qarkulluese referohet në përmirësimin e cilësisë (riciklimit).

Për sa kohë ne jemi akoma në ekonominë qarkulluese, aspekti social futet në ekonominë qarkulluese, por me një vëmendje të veçantë në efikasitetin, siç mund të shikohet në Figurën 1.

Figurë 1: Fokusi jeshil dhe i ekonomisë qarkulluese¹

Turizmi qarkullues është përkufizuar si një “model në gjendje të krijojë një rreth virtuoze duke prodhuar qëllime dhe shërbime pa harxhuar burimet e limituara të planetit që janë materialet e gjalla, uji dhe energjia” (Girard & Nocca, 2017). Për më tepër, turizmi qarkullues propozon një model në të cilin çdo aktor i turizmit adapton një qasje përshtatshmerie ekologjike (Acampora et al., 2018).

¹ Agjencia Europiane Mjedisorë, “Ekonomia qarkulluese në Europë”, 2016:31

Thenë kjo, turizmi qarkullues dhe i qëndrueshëm reflekton ndryshimet që mund të gjenden ndërmjet ekonomisë qarkulluese dhe të qëndrueshme, por në lidhje me fenomenin specifik turistik. Rjedhimisht, ndryshimi kryesor, nëse mund të quhet kështu, futet në fokusin: turizmi i qëndrueshëm do të barazojë vëmendjen në gjithë sferat e qëndrueshmërisë (sociale, ekonomike, mjedisore), ndërsa turizmi qarkullues do të ketë një konsideratë të veçantë në efizienzë të burimit dhe parandalimin të ndotjes, duke u referuar një perspektivë “shkallë-shkallë”.

2 Qasjet aktuale të turizmit qarkullues

Çështja e turizmit në një mënyrë më të qëndrueshme ka qënë qasur ndërkombëtarisht, EU dhe në nivel rajonal me rritjen frekuenciale në 30 vitet e fundit. Principet e ekonomisë qarkulluese kanë shtuar vlera në qasjet e përshtatura deri tani. Kështu që është e nevojshme për të kapitalizuar në çfarë ka qënë arritur deri më tani në të gjithë nivelet e lartpërmendur në mënyrë që të ndërtojnë një model INCIRCLE bazuar në eksperiencat e mëparshme dhe gjetjet për t’u replikuar në territorin e MED Programme.

2.1 Qasja e Organizatës Botërore të Turizmit

Organizata Botërore e Turizmit (UNWTO) – agjensia e Kombeve të Bashkuara përgjegjëse për promovimin e përgjegjshmërisë, turizmin e qëndrueshëm dhe të aksesuar universalisht- është angazhuar për të promovuar turizmin si një instrument në arritjen e **Qëllimeve të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDGs)**, përgatitur nëpërmjet zvogëlimit të varfërisë dhe duke nxitur gjërësisht zhvillimin e qëndrueshëm. Siç është përcaktuar në Axhendën e 2030 për Zhvillimin e Qëndrueshëm², SDGs janë bashkangjitur në politikat e turizmit, për të dyfishuar rritjen ekonomike nga degradimi mjedisor nëpërmjet menaxhimit të qëndrueshëm dhe eficient të burimeve natyrore të të gjitha hallkave të zinxhirëve të vlerës të të gjithë të mirave të turizmit dhe shërbimeve.

² [Thë 2030 Axhenda për Zhvillimin e Qëndrueshëm](#), miratuar nga të gjitha Shtetet Anëtarë të Kombeve të Bashkuara në 2015, ofron një plan të përbashkët për paqen dhe prosperitetin për një brez dhe planetin, tani dhe në të ardhmen. Në zemër të tij janë 17 Qëllimet e Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG), të cilat janë një thirrje urgjente për veprim nga të gjitha vendet e zhvilluara dhe në zhvillim në një partneritet global. Ata e pranojnë që përfundimi i varfërisë duhet të shkojë krah për krah me strategjitë që përmirësojnë shëndetin dhe arsimin, ulin pabarazinë dhe nxisin rritjen ekonomike-te gjitha ndërsa trajtojnë ndryshimet klimatike dhe punojnë për të ruajtur oqeanet dhe pyjet tona.

Në veçanti, kontributi është kërkuar në sektorin e turizmit për të prekur SDG n.12, i cili ka për qëllim sigurim të qëndrueshëm dhe linjave të prodhimit (SCP). Siç është përcaktuar në Oslo Symposium në

Figure 2: UN Sustainable Development Goals (Source: UN, 2020)

Sustainable Production and Consumption (SCP) në 1994. SCP është rreth "përdorimit të shërbimeve dhe produkteve të lidhura, të cilat ju përgjigjen nevojave bazike dhe sjellin një cilësi më të mirë të jetës, ndërsa minimizojnë përdorimin e burimeve natyrore dhe materialeve toksike aq sa emëtimet e mbetjeve dhe ndotësve gjatë ciklit jetësor të shërbimit ose produktit që mos të komprometojnë nevojat e brezave të ardhshëm".

Si një pikë sqarimi në teorinë e zhvillimit, zhvendoset larg nga zinxhirët e vlerës tradicionale nëpërmjet prodhimit qarkullues dhe vijave të konsumit, duke hapur rrugë për ripërcaktimin e bërjes së politikave tradicionale të turizmit duke përfshirë me shumë qasje qarkulluese dhe duke integruar vijat e qarkullueshmërisë në ide dhe praktikë të të gjithë grupeve të punës të përshtatshme të turizmit.

Në 2019, UNWTO publikoi "Raportin Bazë në Integrimin e Konsumit të Qëndrueshëm dhe Vijat e prodhimit në Politikën e Turizmit"³ për të fituar hollësitë në integrimin e SCP në praktikën mbarë botërore të bërjes së politikave të turizmit, bazuar në rishikimin 101 të politikave kombëtare të turizmit.

Studimi raporton që bërësit e politikave janë përgjithësisht të mirë informuar ndaj nevojës për të zhvilluar turizëm të qëndrueshëm dhe më tej investigon dhe identifikon barrierat e mëdha që pengojnë vendosjen dhe

³ UNWTO, Raporti bazë për integrimin e modelëve të konsumit të qëndrueshëm dhe të prodhimit në politikën e turizmit, 2019

⁷ ruajtja e biodiversitetit dhe përdorimi i qëndrueshëm i tokës, efikasiteti i përdorimit të energjisë, zvogëlimi i mbetjeve dhe efikasiteti i përdorimit të ujit.

⁸ Sipas përkufizimit të dhënë në Raportin Bazë të UNWTO, instrumentet e politikës janë mjetet praktike, metodologjitë, masat ose ndërhyrjet për zbatimin e politikave; ato janë mjete që krijojnë ndryshime dhe arrijnë objektivat e përshkruara në një politikë.

Janë identifikuar 3 instrumente kryesorë të politikës:

-Instrumente rregullatorë dhe ligjorë: mjet komandimi dhe kontrolli që detyrojnë ndryshime dhe detyrojnë të adresuarit të veprojnë në përputhje me rregullat e qeverisë, në shumicën e rasteve nën kërcënimin e sanksioneve.

-instrumente ekonomike dhe fiskal: mjete stimuluese dhe nxitëse që bëjnë sjellje ose praktika të caktuara më shumë ose më pak financiare tërheqëse duke shpërblyer ose penalizuar aktivitetet ekonomike, stimuj fiskal që mund të mbështesin SCP.

-komunikimi dhe instrumentet vullnetare: mjete që mundësojnë zgjedhje dhe veprim të informuar përmes vetërregullimit shoqëror dhe transferimit të njohurive, informacionit dhe bindjes. Si për shembull, sisteme udhëzimi dhe certifikimi që u mundësojnë palëve të interesuara ti përmbahen qasjeve dhe parimeve të SCP.

Menaxhimin e një turizmi efektiv të qëndrueshëm. Tre gjetjet kryesore të mëposhtme mund të nxirren nga studimi:

- Pavarësisht aspekteve të SCP që janë llogaritur në planifikimin afatgjatë kombëtar të turizmit, është nevoja e zgjerimit të turizmit mjedisor. Duke planifikuar metodologjitë dhe teknikat kanë prirje të vendosin me shumë nënvizime në këndin ekonomik edhe më larg, duke qasur jo mirë impaktet mjedisore, në termat e një shkalle të rregullt dhe kohore. Një kulturë e vazhdimësisë dhe monitorimit efektiv të impakteve mjedisore të turizmit është lajmëruar.
- Për të qënë në gjendje për tu përballur me rritjen e ndryshimeve të bërjes së politikave mjedisore të turizmit është kërkuar të thyhen konceptet e SCP në elementë më të qartë, impakti i zonave SCP⁷ dhe përgjegjshmëria identifikon këto zonat e çështjes së përbashkët që janë konsideruar më strategjike, për të qënë në gjendje të japin rezultatë më të qarta dhe efekte të shumëfishta.
- Përkthimi i politikave në veprim gjithnjë mbetet një sfidë. Një përzierje e përshtatshme e instrumentave ekonomik, rregullator dhe autonom⁸ duhet të identifikohet nga të gjithë grupet e punës të dhura për kapërcyer hendekun ndërmjet zhvillimit politik dhe implementimit të politikës, në gjendje për të bërë aktiv turizmin e qëndrueshëm dhe qarkullues.

Të 3 gjetjet e përmendura më poshtë janë të përshtatshme për procesin e formulimit të strategjisë INCIRCLE, që do të jetë i orientuar mospërmes zhvillimit të strategjive rajonale dhe kombëtare mospërmes një turizmi më qarkullues, në gjendje të:

- Krijon një strukturë qeverisëse turistike mjedisore në territoret e synuara për të siguruar zhvendosjen mospërmes një konsumimi dhe prodhimi përgjegjës në sektorin e turizmit (SDG n. 12);
- Identifikon dhe selekton zonat më të përshtatshme të ndërhyrjes që siguron pjesmarrje, miratim strategjie dhe pronësi;
- Siguron një grup të masave dhe instrumentave politik në gjendje të sigurojnë implementimin e strategjisë dhe marrjen e rezultateve të qarta;
- Monitoron performancën sektoriale dhe impaktet e saj mjedisore në një term më afatgjatë.

2.2 Qasja e ETIS

Komisioni European ka bërë pjesën e tij në përpjekjet për të afruar turizmin globalisht në një mënyrë më të qëndrueshme dhe qarkulluese duke lançuar instrumentin e saj të quajtur ETIS, the European Indicator System, në 2013. ETIS ishte riparë dhe përditësuar në Mars 2016 pas një faze pilot 2 vjeçare dhe tani është sistemi zyrtar i adaptuar nga Komisioni European për të implementuar politikat qarkulluese dhe të qëndrueshme në sektorin e turizmit. Ai ndërton në grupin e indikatorëve që gjithashtu filluan të zhvilloheshin në 2013 nga Agjensia Europeanë e Mjedisit e quajtur TOUERM, Tourism and Environment Reporting Mechanism, me disa nga të cilat ka një korrespondencë në tavolinën e punës, por gjithashtu në indikatorët e zhvilluar në nivel ndërkombëtar nga UNWTO dhe nga Global Sustainable Tourism Council (GSTC). GSTC, i themeluar në 2010 ka zhvilluar 2 grupe kriterësh për të identifikuar standartet e minimumit të qëndrueshmërisë për tu përmbushur nga hotelet, operatorët turistik dhe destinacionet në mënyrë që të arrijë qëndrueshmërinë sociale, mjedisore, kulturore dhe ekonomike në destinacionet.

Problemet kryesore rreth këtyre tipeve të indikatorëve janë të lidhur nga sektorë të shumëfishtë të ndërlidhur (siç janë transportet dhe lëvizja, prodhimi dhe menaxhimi i mbetjeve, përdorimi dhe menaxhimi i ujit dhe energjisë, planifikimi urban dhe territorial, menaxhimi i trashëgimisë natyrore dhe kulturore) ku impaktet e turizmit në termat mjedisor, qëndrueshmërisë dhe qarkullueshmërisë dhe vështirësisë në disa raste në gjetjen e të dhënave statistikisht të përshtatshme me nivelin e duhur të detajimit. Duke ndërtuar një tavolinë pune koherente është esenciale të monitorosh dhe vlerësosh zgjerimin e cilit turizëm është e qëndrueshme dhe qarkulluese dhe për të identifikuar zonat e ndërhyrjes për bërjen e politikës. Të qenit në gjendje për të menaxhuar tipet e turizmit të qëndrueshëm duke forcuar tërheqjen e territoreve bazuar në burimet natyrore, të cilat përndryshe mund të varfërohen, por gjithashtu për të zhvilluar strategjitë e integruara duke përfshirë sektorët e ndryshëm.

SWG (Stakeholder Working Group) është një grup pune ndërdisiplinor i përbërë nga organizatat dhe individët e përfshirë dhe të intersuar në të gjithë aspektet e turizmit

Ky është raporti ndaj qasjes së ETIS, qëllimi i të cilit është të ndihmojë destinacionet të monitorojnë dhe llogarisin performancën e tyre të turizmit të qëndrueshëm duke përdorur një shkallë krahasuese të përbashkët bashkëngjitur në një bazë vullnetare. ETIS është quajtur si një instrument menaxhimi, informimi dhe monitorimi bazuar në vetë-vlerësimin, vëzhgimet, mbledhjen e të dhënave dhe analizave të bartura nga vetë destinacioni⁹.

Një nga problemet kryesore në aplikimin e koncepteve teorike siç është qëndrueshmëria dhe qarkullueshmëria e turizmit është radhë e gjërë dhe dalluese e grupeve të punës që janë influencuar dhe për më tepër duhet të përfshihen në procesin e monitorimit dhe në fazat e mëtejshme të udhëheqjes së bërjes së politikave synuese. Ky koncept është qëndror në INCIRCLE, aktivitetet e të cilit janë bazuar në përfshirjen e grupeve të punës përmes ngritjes, aktivizimit dhe këshillimit të rekomanduara nga ETIS. Përfshirja e SWGs siguron procesin e vlerësimit të impaktit të turizmit në një destinacion është në pronësi dhe udhëheqje lokale. Në INCIRCLE është bërë për të krijuar bazat për turizëm lidhur më bërjen e politikave dhe implementimit efektiv të shkallëve politikë për të bërë turizmin më të qëndrueshëm dhe qarkullues më adaptimin e përshtatjes së shumë-grupeve të punës.

ETIS vendos 43 indikatorë thelbësorë dhe një grup indikativ të indikatorëve suplementar, përdorimi dhe aplikimi i të cilëve janë mjaftueshëm “falas në sensin që destinacionet mund të zgjidhen se cilat janë të përshtatshme, të nevojshme dhe të duhura për përdorimin e tyre. Sistemi gjithashtu mund të integrohet në sistemet ekzistuese të monitorimit. Fleksibiliteti i sistemit është një vlerë e shtuar që e bën atë më të arritshme dhe në të njëjtën kohë më të suksesshme, 43 indikatorët thelbësorë janë të ndarë në 4 seksione^{10,4}

- A. Menaxhimi i destinacionit
- B. Vlera ekonomike
- C. Impakti kulturor dhe social

9 Për qëllimet e sistemit të treguesve ETIS, një destinacion mund të përcaktohet si:

- Një zonë gjeografikë që është aktualisht ose potencialisht tërheqëse për vizitorët/turistët
 - Një vend ose zonë e cila njihet dhe lehtësisht mund të përcaktohet si destinacion i vizitorëve dhe ka një serë lehtësirash dhe produktet në vend për qëllime turistikë
 - Një vend ose zonë e cila është promovuar si një destinacion turistik
 - Një vend ose zonë ku është e mundur të matet oferta dhe kërkesa për shërbimet e turizmit,
- “Sistemi Evropian i Indikatorëve të Turizmit”, Komisioni European, Mars 2016

¹⁰ për listën e indikatorëve të plotë shiko Aneks IV

D. Impakti mjedisor

Këtu ndiqni gjithashtu një listë treguese të indikatorëve suplementar:

1. Turizmi detar dhe bregdetar
2. Turizmi i arritshëm
3. Lidhjet kulturore ndërkombëtare.

Komisioni European sugjeron implementimin e ETIS që mund të përmbledhet në 7 hapa si më poshtë,¹¹ Planifikimin e qeverisjes së procesit, i cili ka qënë adoptuar dhe përshatur në INCIRCLE (shiko paragrafin 6 dhe 6.1), e cila duhet të niset nga një “kampion” lokal ose koordinator lokal destinacion:

1. Rrit vigjilencën ndërmjet grupeve të punës dhe bërësve të politikave
2. Krijon një profil destinacioni duke përdorur formën e profilit destinacion¹²
3. Krijon një Stakeholder Working Group (SWG) ku organizatat dhe individët e përfshirë të interesuar në industrinë e turizmit janë të përfshirë
4. Rregullon rolet dhe përgjegjësitë nga termat e një marrëveshje të ndarë nga grupet e punës në veprimet e synuara dhe të lidhura
5. Mbledh dhe regjistron të dhënat gjithashtu survejimet e kryera ku është e nevojshme¹³
6. Analizon rezultatet në mënyrë që ti japë prioritet nevojave dhe vendos një plan veprimi
7. Aktivizon zhvillimin në vijimësi dhe përmirësimin në vazhdimësi nga termat e një strategjie të synuar, përdorimi i vazhdueshëm dhe i zgjeruar i ETIS dhe identifikimi i burimeve financiare bazë.

2.3 Programi MED komuniteti i Turizmit të Qëndrueshëm

Në mënyrë për të kapitalizuar rezultatet e të shkuarës dhe projektet në vijimësi të financuara nga MED^{14, 5} janë krijuar në Nëntor 2016 në tavolinën e punës së Programit në mënyrë që të lidhë studimin, pilotin, kapitalizmin, integrimin territorial dhe tani në fazën e dytë të tij gjithashtu strategjike, projektet horizontal modular maksimizojnë efektet e tyre dhe impaktin në zonën e MED. Në fazën e parë deri në fund të 2019, 17 projekte territoriale bashkëpunuese me më shumë se 200 organizata partnere aktive në 12 shtete Euro-Mesdhetare, i janë bashkuar Komunitetit për të pasuruar atë me rezultatet e tyre, njohuritë dhe eksperiencat në mënyrë që të bëjnë turizmin një drejtues të vërtetë dhe zhvillimin e qëndrueshëm.

Në Tetor 2017 Komuniteti prodhoi Deklaratën e Athinës për një Turizëm të Qëndrueshëm duke pasqyruar objektivat kryesore të Komunitetit për tu arritur deri në fund të 2019:

1. Për të kontribuar për të adresuar presionet e turizmit në rajonin Mesdhetar
2. Për të nxitur tërheqjen dhe ofrimin e turizmit në rajonin Mesdhetar
3. Për të forcuar praktikatat planifikuese dhe menaxhuese nëpërmjet turizmit të qëndrueshëm
4. Për të ndërtuar një komunitet të fortë të projekteve dhe grupeve të punës.

¹² http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators/index_en.htm

¹³ Një përzgjedhje e formularëve të sondazhit të mostrës i është bashkëngjitur Paketës së ETIS dhe është në dispozicion në faqen e internetit të Komisionit European

¹⁴ <https://sustainable-tourism.interreg-med.eu/>

¹⁵ <https://sustainable-tourism.interreg-med.eu/policy-recommendations/>

INCIRCLE si një anëtar i Komunitetit është gjithashtu duke kontribuar në arritjen e objektivave të lartpërmendur me vlerën e shtuar të adaptimit të ekonomisë qarkullues së bashkëngjitur në turizëm lidhur me politikave dhe praktikave.

Në shtator të 2019 komuniteti prodhoi një grup politikash rekomanduese ¹⁵ në të cilën ai identifikoi 4 zonat më urgjente që do të lejojnë lëvizjen nëpërmjet turizmit të qëndrueshëm bregdetar dhe detar në Mesdhe:

1. Monitorimi i qëndrueshmërisë: Ku janë hapat njohëse në bërjen e politikave? Cila është mënyra më e mirë për të kapërcyer pengesat në të dhënat e turizmit?
2. Zvogëlon impaktet mjedisore, kulturore dhe sociale të turizmit Mesdhetar.
3. Siguron rritjen ekonomike të qëndrueshme dhe të përgjegjshme dhe prosperitetin në Mesdhe nëpërmjet turizmit. Cila është mënyra më e mirë për të adresuar kompleksitetin e sektorit të turizmit, duke përfshirë aktorët lokal, bërësit e vendimeve dhe konsumatorët?
4. Stabilizon mekanizmat qeverisës që drejtojnë shumëllojshmërinë e gjërë të grupeve të punës nëpërmjet turizmit më të qëndrueshëm dhe të përgjegjshëm.

Si një ndjekje e rekomandimeve, në Janar 2020 Komuniteti prodhoi 4 Fletët e Fakteve të politikave për të siguruar udhëzimin për bërësit e politikave në bazat e rezultateve të arrira dhe outputet e zhvilluara nga anëtarët e projekteve derisa në 4 temat e lartpërmendura (monitorimi efektiv i qëndrueshmërisë së turizmit¹⁶, modelet alternativë të turizmit¹⁷, turizmi si një drejtues për rritje¹⁸, qeverisja si një mjet për turizëm të qëndrueshëm¹⁶).

INCIRCLE do të projektohet në përkufizimet e problemit, rekomandimet politike. Për më tepër, të gjithë projektet nga Komuniteti do të jenë të ftuar për të plotësuar modelin për të mbledhur praktikatat më të mira të cilat do të shfaqen në INCIRCLE Knowledge Platform, një nga outputet kryesore të projektit.

3 Modeli Operacional INCIRCLE

3.1 Principet kryesore dhe Qasja

Ky paragraf do të iu udhëzojë përmes të gjitha fazave të ndryshme të zhvillimit politik, nga koncepti në implementim, duke i kushtuar vëmendje zonave kryesore të interesit lidhur me 4 shtyllat kryesore të INCIRCLE, të paraqitura në Figurën 2.

Figura 2: INCIRCLE zonat kryesore të veprimit

¹⁶<https://sustainable-tourism.interreg-med.eu/news-events/news/detail/actualites/policy-factsheet-1-ensuring-an-effective-monitoring-of-tourism-sustainability-in-the-mediterranean/>

¹⁷<https://sustainable-tourism.interreg-med.eu/news-events/events/detail/actualites/policy-factsheet-2-promoting-alternative-tourism-models-to-reduce-presures-in-the-mediterranean-r/>

¹⁸<https://sustainable-tourism.interreg-med.eu/news-events/events/detail/actualites/policy-factsheet-3-tourism-as-a-strategic-driver-for-inclusive-responsible-and-sustainable-growth/>

¹⁹<https://sustainable-tourism.interreg-med.eu/news-events/events/detail/actualites/policy-factsheet-4-governance-as-a-tool-for-sustainable-and-responsible-tourism-in-the-mediterranean/>

Levizja

Energjia

Menaxhimi i ujit

Parandalimi i mbetjeve

Turizmi është një pjesë e trashëguar e territorit, jo vetëm një sektor i izoluar ekonomik, por ai gjithashtu është pjesë e shumëfishtë dhe ndërsektoriale reale duke ndikuar në pjesën më të madhe të shoqërisë dhe ndikon në jetën e saj ekonomike, sociale, kulturore dhe territoriale në shumë aspekte. Për më tepër, politikat e lidhura më këto zona jo gjithnjë mund të jenë pjesë e ofrimit të turizmit. Gjithsesi, në zonat brënda programit INCIRCLE, veprimet e lidhura me këto zona kanë gjithnjë një impakt në turizëm, sepse ky sektor është aktiviteti kryesor ekonomik, ose një nga më të përshtatshmit, për territorin.

Zhvillimi i politikave ndërton një numër të madh heterogjen të variablave; si rrjedhim është e rëndësishme për të vëndosur principet kryesore udhëzuese në mënyrë që të shmangë ndonjë mospërputhje ndërmjet qëllimeve, vizionit dhe outputeve relative. Modeli Operacional INCIRCLE është bazuar në përkufizimet e Ellen MacArthur të ekonomisë qarkullues dhe në zhvillimin e politikave bashkëngjitur Komisionit Europian projektuar për përcaktimin e strategjive rajonale smart (RIS3).

INCIRCLE i mbështet themelimet e tij në 5 principet e mëposhtme:

▪ Redukto

Principi i parë, identifikuar nga themelimi i Ellen MacArthur, duke përcaktuar një model qarkullues që ka për qëllim largimin e ndotjes²⁰. Realisht, në këtë model ndotja nuk ekziston, sepse kapitali i konsideruar ekonomik, natyror dhe social, dhe për më tepër mbajtur në përdorim për kohën më të gjatë të mundur. Ky koncept ndryshon me modelin linear, ku drejtuesi kryesor ekonomik konsiston në përdorimin e burimit natyror. Ndërkohë, në një model ekonomie qarkulluese, drejtuesi kryesor ekonomik konsiston në 4R: redukto, ripërdor, riciklo, përmirëso. Politikat e turizmit mund të promovojnë këto principe, duke konsideruar veprimet, ku prodhimi i mbetjeve është minimizuar dhe përdorimi i burimeve (siç është uji dhe energjia) është optimizuar.

²⁰Ellen MacArthur, "Ekonomia e re e plastikës-Rimendimi i së ardhmes së plastikës", 2016

▪ Rigjenero

Siç u përmend më lart, modeli i ekonomisë qarkulluese konsideron një sistem në të cilin burimet janë mbajtur në përdorim aq shumë sa është e mundur. Ideja e prezantuar nga Ellen McArthur foundation është që ekzistojnë 3 cikle kryesore, teknike dhe biologjike, kështu në të cilin burimet mund të përdoren për atë çfarë ata janë projektuar. Duke ndjekur principin e dytë të EMF, ideja përkrah kësaj është, në njërën anë, për të optimizuar ciklin e burimit duke qarkulluar komponentët dhe materialet e produkteve në të dyja ciklet teknike dhe biologjike duke

mbledhur ato dhe zëvendësuar në çdo nivël të ripërdorimit dhe në anën tjetër, duke provuar për ti denatruar sa më shumë të jetë e mundur burimet e lidhura me turizmin nga virtualizimi i tij (letër, rezervim, etj.) Këto levat e afrimit përmes të ashtuquajturës tavolina e punës ReSolve (rigjenero, shpërnda, minimizo, ciklo, virtualizo, shkëmbe²¹) e cila sintetizon konkretisht çfarë u shpjegua. Për këtë arsye, turizmi nuk duhet të jetë një ishull në oqean i aktiviteteve të tjera ekonomike, por ai duhet të jetë i integruar, duke gjeneruar ndërthurjen ndërmjet aktiviteteve turistike dhe lokale.

▪ Rimendo

Principi i rimendimit u kërkon bërësve të vendimeve të refuzojnë totalisht afrimin linear, duke adaptuar një mënyrë të re për të menduar rreth proceseve të menaxhimit të burimeve përmes kapitaleve. Përmbushja e principit Rimendo është bazuar në vëmendje të fortë në impaktet që vendimarrësit përcaktojnë në burimet përmes kapitaleve, në të gjitha fazat e jetës së ciklit të produkteve dhe shërbimeve. Ndonjë projekt ambicioz për një territor nuk mund të ketë sukses nëse nuk është i pranueshëm gjërisht nga shumica e grupeve të punës të duhur. Rrjedhimisht, është e rëndësishme për të projektuar dhe implementuar një proces sa më shumë përfshirës të jetë e mundur dhe nga çdo fillim, në mënyrë që të bëjnë grupet e punës të ndihen pjesë e tij. Fakti i vetëm që shumë elementë dhe grupe punë janë ndikuar nga politikat qarkulluese, kërkon një qasje globale duke kërkuar të integrojë të gjitha vizionet dhe pritshmëritë, për të projektuar një plan të dobishëm, të qëndrueshëm dhe shprehës²². Për shkak të natyrës së tij ndërsektoriale, politikat e turizmit veçanërisht kanë nevojë të këtij tipi qasje, e cila mund të konsiderojë që në të gjithë sektorët ky fenomen ka impakt.

▪ Inovacion

Një politikë e qëndrueshme dhe qarkulluese mund të kërkojë vite për tu arritur, duke udhëzuar territoret përmes një zhvillimi të qëndrueshëm. Duke pasur një vision afatgjatë është një domosdoshmëri, sepse shpjegueshmëria dhe thjeshtësia e saj inspiron veprimet kryesore. Komisioni Europian në Dhjetor 2019 paraqiti European Green Deal²³, një paketë masash duke drejtuar bizneset dhe qytetarët për të lëvizur drejt një zhvillimi të qëndrueshëm për rritje. Ky është vizioni Europian, i cili i përgjigjet Marrëveshjes së Parisit²⁴, që do të inspirojë veprimet e ardhshme nga 2050. Politikat qarkulluese lokale duhet të inspirohen nga ky vision afatgjatë, dhe duhet të jenë shumë fort inovative, duke përdorur ide ose metoda të re, duke parashikuar skenarë të ndryshëm dhe duke bërë vende për zhvillimet e mëtejshme lokale.

• Rivlerëso

²¹Ellen MacArthur, "Ekonomia e re e plastikës-Rimendimi i së ardhmes së plastikës", 2016

²²"Modeli operativ për Planet e Transportit të Karbonit të Ulët për qytetet e destinacionit të lundrimit", Interreg-Med Locations, 2017

²³https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

²⁴http://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf

Principi i rivlerësimit i referohet kapacitetit të bërësve të vendimit për të mirëmbajtur vlerën e burimeve dhe produkteve përmes cikleve të ndryshme ekonomike. Kjo pjesë e kapacitetit mund të sigurohet nga një grup tipesh së veprimeve, siç është psh, mirëmbajtja dhe riparimi, ripërdorimi, ndryshimi, rindërtimi, riprodhimi, përmirësimi, rinovimi, riciklimi, rimëkëmbja. Ky princip specifikisht kërkon të sigurojë kapacitetin e përgjithshëm të cikleve për të përpunuar.

Përpunimi i referohet ripërdorimit në një mënyrë për të krijuar një produkt të një cilësie më të lartë ose vlerë më të lartë se sa origjinali. Më specifikisht, përpunimi mund ti referohet procesit të konvertimit të materialeve/ nga produktet sekondare të gjalla në materiale të reja, produkte me një cilësi më të mirë, duke përmirësuar funksionalitetin dhe/ose në një vlerë më të lartë.

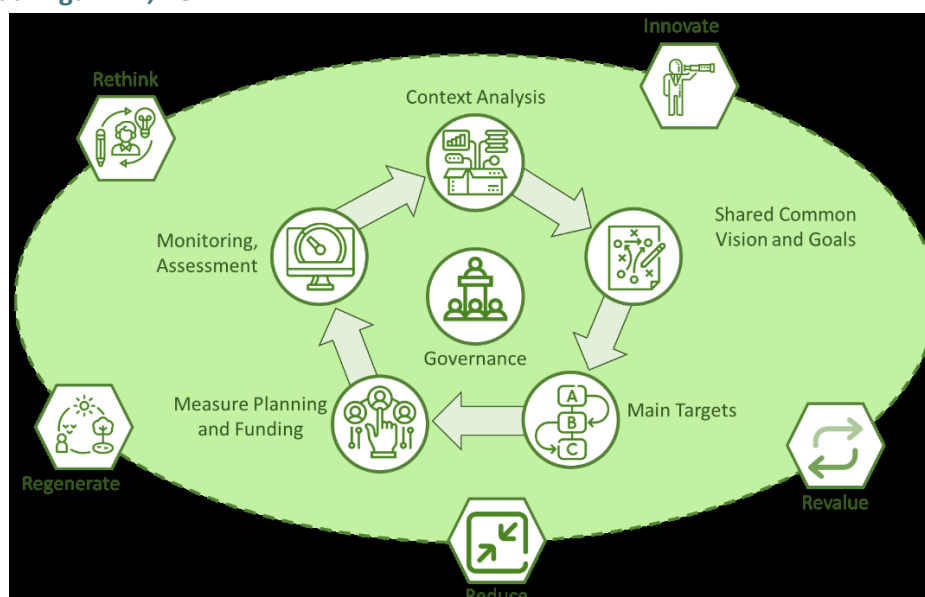
3.2 Metodologji

Manuali Operacional është bazuar në proceset dhe aktivitetet për tu përformuar për të maksimizuar shancet e prodhimit efektiv, ambicioz dhe real të startegjisë rajonale ose kombëtare në gjendje të lëshojë një konkretizim zhvendosje përmes një sektori turizmi më qarkullues dhe të qëndrueshëm.

Si një hap parafillestar, është shumë e rekomandueshme për të themeluar skuadrën e njerëzve që do të jenë përgjegjës për projektin, duke u siguruar që është një bazë e përbashkët dhe kuptuese rreth hapave madhorë dhe lidhjeve të tyre.

Modeli i përgjithshëm Operacional përshkruar si një udhëzim për bërësit e politikave dhe vendimeve, transferohet në një Plan Operacional kur i referohet një territori specifik. Figura 3 përshkruan hapat kryesorë për të marrë në projektim politikat qarkulluese, në të njëjtën kohë, principet e përmendura në paragrafin e mëparshëm.

Figura 3: Metodologjia e Modelit të Qëndrueshëm të Operimit
Burimi: Përpunuar nga EMF, EC

Metodologjia INCIRCLE shprehet përmes 6 fazave:

1. **Analizat e kontekstit, me qëllimin për të kuptuar mjedisin në të cilin modeli operacional do të rrjedhë;**
2. **Qeverisja**, e cila do të organizojë punën e të gjithë hapave, duke koordinuar dialogun e grupeve të punës;
3. **Vizioni dhe qëllimet e ndara të përbashkëta**, për të drejtuar territorin në objektivat dhe strategjitë e përbashkëta;
4. **Qëllimet kryesore**, për të monitoruar punën dhe drejtuar problematikat e mundshme gjatë procesit;
5. **Planifikimi i masave**, për të implementuar masat efektivisht
6. **Duke monitoruar, vlerësuar dhe burimet për financim**, për të implementuar veprimet e ardhshme.

3.2.1 Faza 1: Analizat e kontekstit

Një vlerësim i thellë i kontekstit është totalisht esencial për zhvillimin e politikavë të turizmit të qëndrueshëm derisa ai do të përcaktojë të dyja bazën lineare dhe evidencën për masat dhe objektivat e propozuar. Siç u përmendur më parë, principet kryesore të listuara në paragrafin 3.1 do të veprojnë si “kontrolle” për të parë në kontekst.

Ky hap ka objektiva të qarta:

- Analizon territorin për të kuptuar hapat e qarkullueshmërisë në termat e lëvizshmëris, energjis, mbetjeve dhe menaxhimit të ujit;
- Mat presionin e përkohshëm: në mesatarë 16.5% të netëve totale shpenzuar nga rezidentët e BE në 2017 janë bërë në Korrik, kundrejt 4.5% në Nëntor²⁵ 8. Kjo diferencë e presionit të turizmit në destinacion mund të rritet shumë në tokat dhe zonat e pamjaftueshme banuese, si territoret INCIRCLE;
- Vlerësimi i impaktit të veprimeve të shkuara në territor, dhe mundësia për investimin e ardhshëm në ndarjen e burimeve në veprime të ndryshme;
- Identifikimi i pikave të forta për të implementuar, në mënyrë që të bëjë territorin më tërheqës nga një pikë turistike e pamjes: politikat e gjelbërta si një levë turistike.

Në mënyrë për të arritur objektivat e lartpërmendur, më poshtë është treguar një listë e të dhënave të nevojshme për tu mbledhur dhe veprimet për tu ndërmarrë për të përformuar analizat e kontekstit:

- Politikat e BE, kombëtare, rajonale dhe tavolina e punës lokale të referencës së turizmit qarkullues;
- Lëvizja kryesore, mbetjet, energjia, menaxhimi i ujit, dhe të dhënat e turizmit dhe informacionet;
- Katalogu i politikave kryesore/iniciativat e lidhura publike dhe private lidhur me turizmin qarkullues;
- Lista e impakteve negative lidhur me rrjedhat e turizmit
- Burimet financiare aktuale dhe potenciale për të alokuar në politikat e turizmit të qëndrueshëm.

²⁵https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Seasonality_in_tourism_demand

Një herë të mblidhet dhe konsiderohet mjaftueshëm përfaqësues të kontekstit, ky informacion mund të procesohet në një analizë SWOT, e cila mund të japë një imazh më shprehës për të zhvilluar një grup strategjish zhvillimi.

Të Brendshme	Pikat e forta	Pikat e dobta
Të Jashtme	Mundësitë	Rreziqet

Figurë 4: Skema e analizave SWOT

Komuniteti i Turizmit të
Qëndrueshëm MED CO-EVOLVE
përshtati shumë-nivele
tavolina punësh qeverisëse:
Menaxhimi i Integruar i Zonave
Bregore (ICZM) dhe Planifikimi
Hapësinor Detar
(MSP) <https://co-evolve.interreg-med.eu/>

3.2.2 Faza 2: Qeverisja

Qeverisja është qendrore në sigurimin e formave më të qëndrueshme dhe të përgjigjshme të turizmit. Në zonën Mesdhetare, e cila shfaq karakteristika dhe sfida të veçanta, një mungesë e përgjithshme e administrimit dhe kuptimit të përgjithshëm ndërmjet aktorëve të ndryshëm është një problem që mund të adresohet efektivisht përmes mekanizmave më të mirë qeverisëse. Për të përballuar këtë situatë, partnership bashkëpunues në nivele të ndryshme siç janë bashkëpunimet publike-private, iniciativat dhe përfshirja dhe bashkimi i një rrjeti të gjërë të grupeve të punës janë të nevojshme.

Qeverisja e turizmit të qëndrueshëm në kontekstin e Mesdheut mund të përkufizohet si:

“Një proces kordinues, shumë nivelesh duke përfshirë bashkëpunimin ndërmjet aktorëve publik, privat dhe social brënda dhe përreth sistemit të turizmit. Kjo mund të krijojë politika bashkëvepruese dhe të ndërtojë kapacitetin për:

- Arritjen e synimeve të përbashkëta, duke zhvilluar projekte strategjike bashkuese, duke edukuar qëndrueshmërinë dhe duke menaxhuar kompleksitetin, dhe;
- Duke arritur balancën ndërmjet mirëqenies së rezidentëve dhe turistëve, konkurrencën e destinacionit dhe nevojat kontekst-specifike të ndërtimit natyror dhe mjediseve kulturore”²⁶.

Figura e mëposhtme²⁷ efektivisht përmbledh dhe shpjegon konceptet e lartpërmendur:

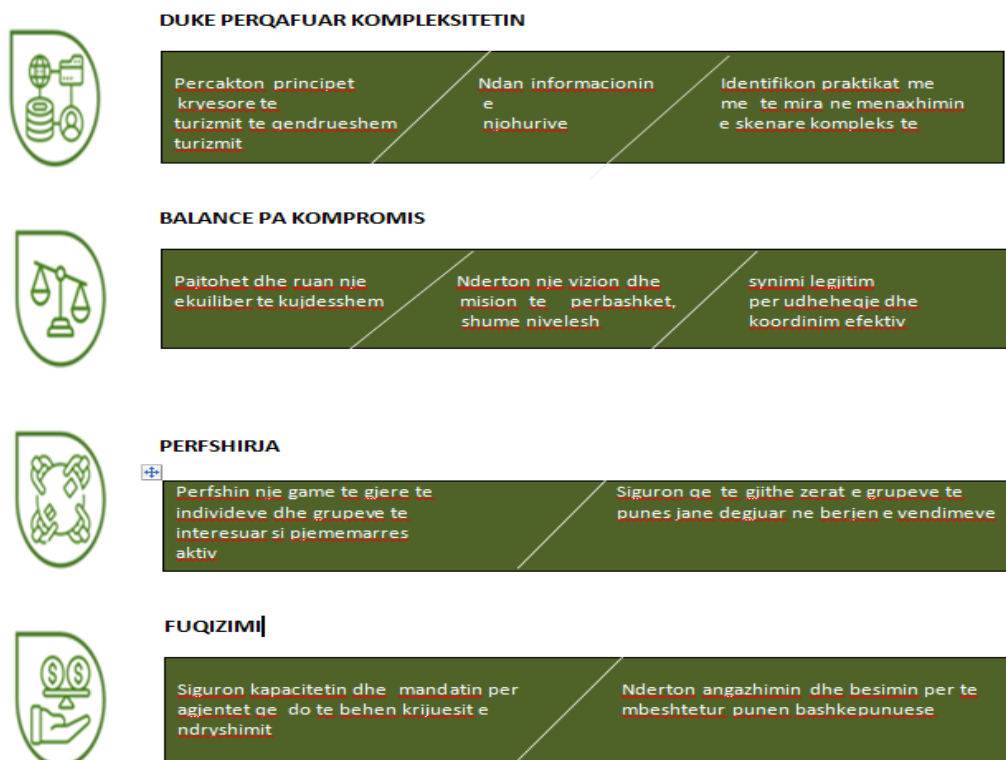

Figura 5: Principet efektive të qeverisë

Qeverisja e turizmit të qëndrueshëm ka nevojë për të arritur dhe mirëmbajtur një balancë të kujdesshme të aftë për të patur me dimensionet mjedisore, ekonomike dhe socio-kulturore të qëndrueshmërisë dhe qarkullueshmërisë dhe për të përshtatur planifikimin dhe menaxhimin e koordinuar strategjik të aktiviteteve të turizmit dhe impakteve.

Në mënyrë që të ndërtojë përpikmëri dhe besim, mjetet bashkëpunuese siç është Memoranda of Understanding (MoU), marrëveshjet bashkëpunuese dhe deklaratat me nënshkrimet nga nivelet e shumfishta të qeverisë dhe përmes të gjithë sektorëve të përshtatshëm të aktivitetit të turizmit dhe impaktet mund të përshtaten. Përshtatja e këtyre instrumentave është shumë e rekomandueshme gjithashtu brënda partnershipit INCIRCLE, duke përfshirë marrëveshjet e dyfishta të projektit të njohura dhe të firmosura nga autoritetet rajonale jashtë partnership-it në tavolinën e punës të aktiviteteve të parashikuara në WP 4 “Transferring”.

3.2.2.1 Grupet e punës INCIRCLE

Duke ju referuar edhe një herë principeve të përcaktuara në seksionin 2.1, është shumë e rëndësishme të identifikohen grupet e punës të përfshirë dhe të përcaktojë mekanizmin e duhur për ta bërë atë aktivisht pjesëmarrës dhe privatizojë procesin, në mënyrë që të përshtasë politikat më nevojat e territorit. Gjithashtu qasja përshtatëse duhet të jetë inkluzive, sistematike dhe globale në mënyrë që të shmangë fragmentimin tipik të turizmit, për shkak të faktit që ai mbulon sektorët e shumfishtë të ndërlidhur i cili disa herë mund të shprehë nevojat e ndryshme dhe vizionet.

Ky proces duhet të jetë i projektuar bazuar në grupet e punës input dhe duhet të identifikojë instrumentat që do të përdoren për të zhvilluar atë. Aktiviteti duhet të drejtohet nga një skuadër me eksperiencë dhe aftësi të mira, në gjendje të përformojë analiza krahasuese të çdo pikëpamje të ndryshme dhe në gjendje të komunikojë

dhe fitojë besimin. Një identifikim korrekt i grupeve të punës, pritshmëritë janë aq të rëndësishme sa një projektim korrekt të procesit pjesëmarrës, i cili do të përfshijë një model të strukturës, problemet kryesorë për tu faktuar dhe pritshmëritë e ardhshme. Shumë teknika të ndryshme, instrumentat dhe formatet duhet të përdoren për të zhvilluar dhe menaxhuar procesin pjesëmarrës dhe duhet të zgjidhen sipas tipit të grupeve të punës të përfshirë.²⁸Në terma të përgjithshëm, vlera e shtuar e proceseve pjesëmarrëse shtrihet në zgjerimin e perspektivave dhe kuptueshmërisë në të njëjtin problem, ku analizat krahasuese pasurojnë të gjithë pjesëmarrësit dhe stimulon identifikimin e zgjidhjeve alternative që individ i vetëm nuk mund të ketë menduar.

Ndërtimi i qeverisjes, skuadra drejtuese duhet të planifikojë njëkohësisht feedback-e të grupeve të punës të përfshirë, në mënyrë që të kultivojë një lidhje të afërt dhe frytdhënëse dhe i bën ata të ndihen të përfshirë dhe të besueshëm. Sërish, ky është një hap esencial për të zhvilluar besimin përmes lojtarëve kryesorë territorial të turizmit.

Një hap çelës, siç është rekomanduar nga ETIS²⁹, është përshtatja e afrimit shumë grupe punësh, bazuar në krijimin e Stakeholder Working Groups (SWG), strukturuar si skuadra interdisiplinore duke mbledhur organizime dhe individë me një përfshirje dhe interes në sektorin e turizmit, dhe duke ndihmuar në stabilizimin e prioritetëve, rolet dhe përgjegjësitë por gjithashtu bashkëpunimin dhe koordinimin përmes lojtarëve të ndryshëm kyç në arenën e turizmit.

Përzjerja ideale e organizatave të përfshira në SWGs mund të përfshijë³⁰:

- Organizimi rajonar/lokal i turizmit dhe kompania e zhvillimit të turizmit
- Departamentet e planifikimit lokal, transportit dhe zhvillimit rural/urban
- Departamenti i menaxhimit të mbetjeve (uji dhe mbetjet e ngurta)
- Departamenti i rezervave ujore ose kompanite (lokale dhe rajonale)
- Departamenti i energjise dhe/ose rezervat
- Departamenti i policisë/sigurisë
- Departamenti i pyjeve/zonave të mbrojtura ose menaxhimit të parqeve
- Autoriteti aeroportual/portual (ku është e arsyeshme)
- Hoteli lokal ose shoqata e turizmit
- Guida turistike, kampingje, karavane, vila ose shoqatat e apartamenteve
- Organizatat e përshtatshme jo-qeveritare
- Dhoma kombëtare e tregtisë
- Shoqatat e punësuesve të turizmit dhe/ose bashkimet
- Institucionet akademike të duhura të përfshira në kërkimet e lidhura.

Raporti pas zhvillimit të organizatave duhet të jetë në kapacitetin e tyre të mbajtjes së të dhënave të duhura, duke influencuar politikën dhe duke qëndruar i angazhuar. Është shumë e rekomandueshme që gjithashtu të përfshijë rezidentët dhe turistët e mundshëm.

SWGs duhet të udhëzohen, pas hapit të mbledhjes së të dhënave, në mënyrë që arrijë një marrëveshje në qëllimet dhe planin e lidhur të veprimit dhe masat për të arritur ato, ku roli i secilit dhe përgjegjshmëria janë të përcaktuara qartësisht. Pasi plani i veprimit është në vënd për tu përballur me prioritetet afatshkurtra, ai është atëherë në kohë të punojë në një strategji afatgjatë për të garantuar zhvillimet e zgjatura.

Takimet e ardhshme SWG mund të mbahen për të vlerësuar rezultatet dhe output-et të secilës fazë të projektit përpara se të vazhdojë në tjetrën.

Kjo qasje është përfshirë plotësisht në INCIRCLE, ku në çdo territor partner, në një nivel lokal dhe regjional, një SWG është stabilizuar duke aktruar si një laborator, për të bashkëngjitur perspektivat e ndryshme dhe edukuar një interes të përbashkët, duke siguruar koperimin dhe marrjen pjesë vertikale dhe horizontale.

Në mënyrë që të bëjë këtë ata duhet të takohen 3 herë gjatë projektit por takimet e ardhshme duhet të organizohen nga partnerët përpara mbylljes së projektit. Në takimin e parë, SWG do të kërkojë të identifikojë ndërhyrjet dhe sfidat kryesore të turizmit të qëndrueshëm si pjesë e vlerësimit të aktiviteteve të projektit ndaj shtetit përkatës të turizmit qarkullues në territoret partnere dhe për të mbështetur mbledhjen e të dhënave dhe informacionin e duhur për analizat dhe vlerësimet sipas indikatorëve INCIRCLE të qarkullueshmërisë. Synimet duhet të jenë të vendosura në përputhje me rrethanat dhe masat e mundshme për të arritur ato do të diskutohen dhe selektohen nën çadrën e 4 shtyllave të INCIRCLE. Praktikrat më të mira identifikuar në SWG do të përfshihen në INCIRCLE Knowledge Platform. Të gjitha përgjigjet do të integrohen në strategjinë e lëshuar nga Autoritetet Rajonale partner dhe agjensitë kombëtare, udhëzuar nga Modeli Operacional. Në 2 takimet në vazhdim të Autoriteteve Rajonale dhe Kombëtare do të sigurohen me inpute të reja dhe pastaj versioni final i strategjisë do të paraqitet grupeve të punës për aprovim.

**Grupet e punës INCIRCLE
ndihmojnë në :**

- Mbledhin dhe analizojnë të dhënat, identifikojnë nevojat dhe planin e lidhur të veprimit
- Përcaktojnë vizionin, synimet dhe masat e lidhura
- Identifikon një strategji dhe financimet e lidhura

Në mënyrë që të lehtësojë mbledhjen dhe ngjitjen e përgjigjes, modelet do të sigurohen nga partnerët në mënyrë që të zhvillojë një metodologji homogjene punë bazuar në qasjen pjesëmarrëse, duke lejuar mbledhjen e të ardhurave në një mënyrë të organizuar dhe të strukturuar.

Roli i SWG është në zemrën e shumicës së fazave të nënvizuara në ETIS³¹, siç është detajuar në paragrafin 3.2, në të cilin INCIRCLE është plotësisht i radhitur në aktivitetet e tij bërthamë të testimit, transferimit dhe kapitalizimit të modeleve dhe strategjive për një turizëm më qarkullues dhe të qëndrueshëm.

Qasja e pjesëmarrjes përshtatur brenda projektit do të mbështetë efektivisht adaptimin e metodologjisë INCIRCLE ndaj nevojave të tokave dhe zonave shumë të populluara, me qëllimin e zhvillimit rajonal dhe strategjive kombëtare për kalimin përmes një ekonomie më qarkulluese në gjendje të zhvillojë masa dhe mekanizma të përputhshëm.

3.2.3 Faza 3: Vizioni dhe qëllimet e përbashkëta

Pas përcaktimit të qeverisjes së procesit, fillimit të konsultimeve të grupeve të punës, dhe duke analizuar thellë kontekstin, hapi tjetër është të hartojë një strategji. Objektivat kryesore të kësaj faze janë:

- Përshkruan gjëndjen aktuale të artit dhe vendos bazën kundër i cili ndryshimi do të matet
- Përcakton një vizion të përbashkët në të cilin territori dëshiron të kalojë në termat e destinacionit qarkullues turistik.
- Përcakton sfidat kryesore që territori dëshiron të përballët.

Këto 3 elementët janë bazuar edhe një herë, në principet e përshkruara në paragrafin 3.1, dhe është esenciale që të gjithë ata janë të shpërndarë dhe marrë pjesë nga të gjithë, ose shumica prej tyre, në mënyrë të tillë që të arrijë pritshmëritë e mira të zgjatjes dhe suksesit për politikën qarkulluese turistike. Për më tepër, të gjithë grupet e punës të përshatshme duhet të jenë pjesë e këtij hapi nga një proces pjesëmarrës, dhe të ardhurat duhet të jenë të thjeshta, të qarta dhe lehtësisht të kuptueshme. Kështu, një koordinim i mirë është i nevojshëm, në mënyrë që ti japë zë nevojave të tyre, dhe të përformojë një analizë krahasuese të problemeve nga pikëpamje të ndryshme. Ky do të drejtojë në një kuptimësi më të thellë të përbashkët të zgjidhjeve të mundshme. Procesi duhet të projektohet në një mënyrë që grupet e punës mund të japin feedback frekuent dhe të shpejtë në këtë aktivitet, në mënyrë që të stimulojë një lidhje më të afërt dhe frytdhënëse ndërmjet drejtuesit të grupit, procesit pjesëmarrës dhe grupeve të punës.

3.2.4 Faza 4: Synimet kryesore

Vizioni përgjatë objektiva pajtues siguron një pamje mjaft të qartë të të ardhmes së dëshirueshme dhe ndryshimi që shfaqet nga strategjia. Për të siguruar një monitorim të arritjeve dhe influencojë qartë indikatorët dhe synimi duhet të jetë i identifikuar.

Indikatorët strategjik rezultues janë për tu identifikuar për secilën strategji objektiv kryesor. Një numër i vogël i indikatorëve cilësor dhe sasior lehtësisht të matshëm dhe të kuptueshëm duhet të zhvillohen që janë qartësisht të lidhur me secilin objektiv për tu arritur, duke lejuar monitorimin e progresit të bërë përmes arritjes së tyre. Përpara fillimit të zhvillimit të indikatorëve të tyre, është e rëndësishme të vlerësohet mundësia e indikatorëve të mirëpërcaktuar standart të përshtatur diku tjetër, duke tërhequr informacion nga rajonet çelës dhe grupet e punës lokale.

Për secilin identifikim të indikatorëve strategjik, një bazë dhe synimet e rëndësishme duhet të sigurohen, që krahasohen me njëri tjetrin, tregojnë ku strategjia arriti synimet e saj dhe mat ku ndryshimi dëshiruar ka ndodhur. Për të siguruar një ndjekje të procesit gjatë kohës, synimet duhet të të përcaktojnë çfarë duhet të arrihet, në krahasim me situatën aktuale, nga një vit specifik (psh emëtimi i gazeve serë nga trafiku turistik zvogëluar më 30% nga 2030).

Përfshin grupet e punës çelës në aktivitetet e synuara për të siguruar që synimet janë të mbështetura realisht dhe gjerësisht.

Një model për përcaktimin e indikatorëve INCIRCLE rezultat mund të gjendet në Annex I-Modeli INCIRCLE i indikatorit rezultat.

3.2.5 Faza 5: Planifikimi i masës

Përkufizimi i termit “masë” është marrë nga udhëzuesit e European SUMP dhe brenda modelit Operacional INCIRCLE është pranuar si një veprim i aftë të adresojë problemet e identikuara territoriale, duke kontribuar të takojë një ose më shumë të synimeve të strategjisë.

Për secilën shtyllë të INCIRCLE, një rradhë e gjërë e masave në gjendje të kontribuojnë në vendosjen e vizionit, objektivave dhe synimeve duhet të identifikohet.

Një vështrim sistematik i masave, të implementuara tashmë ose të planifikuara në planet e përshtatshme sektoriale, duhet të sigurohet, duke planifikuar gjithashtu në planet nga zona të ndryshme politike që direkt ndikojnë në sektorët e turizmit. Masat që janë implementuar me sukses tashmë kudo dhe mund të përshaten në kontekstin rajonal duhet të identifikohen gjithashtu. Është e rëndësishme të bashkëpunojnë masat me grupet e tyre të punës, që duhet të përfshihen ngushtësisht në opsionin e përgjithshëm dhe vlerësues, duke siguruar prodhimin e shprehur të listës së gjatë të masave në gjendje t'u përshtaten nevojave të territorit.

**Kur identifikon masat
potenciale, mëson nga
eksperiencia e të
tjerëve! Shmang
'rishpikjen e rrotës'**

Një herë të bëhet gati një listë e gjatë kuptuese, masat duhet ti bashkëngjiten vlerësimit me një sy implementimit të tyre realist dhe kohor me burimet e dhëna (para kontrollit të fizibilitetit). Në fund, vetëm masat më të përshtatshme, të arritshme dhe me kosto efektive duhet të selektohen.

**Grupet e punës kyç duhet të
përfshihen në listime të
shkurtëra, përkufizimin dhe
aprovimin e masave.**

Kur masat premtuese janë përcaktuar, lidhja ndërmjet masave të ndryshme duhet të stabilizohet në mënyrë që të vëndosë rendin më efektiv të implementimit. Duke identifikuar lidhjet ndërmjet masave, duhet gjithashtu të gjejë si lidhen dhe mund të përfitojnë për të qënë më efektive në adresimin e dimensioneve specifike të një problemi dhe të kapërcejë barrierat e implementimit të tyre sesa masat e vetme.

Kurrësesi, në këtë perspektivë është e rëndësishme të përcaktohen masat nga kuptimet e një qasje modulare, duke aktivizuar ato për të qënë ngushtësisht të lidhura por të pavarura nga njëra tjetra. Kjo do të sigurojë, në fazën e implementimit të strategjisë që masat janë të shpërndara, sinjifikisht duke ulur riskun e pengimit të implementimit të strategjisë në rast të konstatimit të masës së dështuar.

Për secilën masë në listën e ngushtë, një grup të informacionit të duhur duhet të sigurohet, në gjendje ti bindet:

- Çfarë synimesh masa po i përshtatet
- Si do të implementohet masa
- Kush do të përfitojë nga ajo
- Kush dhe si do të kontribuojë në implementimin e saj
- Cilat burime dhe aftësi kërkohen
- Sa shumë do të kushtojë masa (duke përfshirë vendosjen dhe kostot e operimit/mirëmbajtjes)
- Kur do të implementohet ajo
- Si progresi dhe përformanca e saj do të monitorohen

Masat duhet të planifikohen me një sy në realizimin e tyre konkret dhe në rezultatin që ato do të marrin. Për më tepër, indikatorët e jashtëm të duhur duhet të identifikohen për secilën masë të selektuar, në gjendje të ndjekë progresin e tyre dhe përformancën gjatë kohës.

Modelet për përkufizimet e masave INCIRCLE dhe indikatorët e jashtëm mund të gjenden në Annex II- modeli INCIRCLE i masës dhe Annex III -modeli INCIRCLE i indikatorit të jashtëm.

3.2.5.1 Duke siguruar burime fondesh dhe financiare

Falë implementimit të strategjisë në disa raste, pengesa më e madhe e hasur është e lidhur me aksesin jo të mjaftueshëm të fondeve dhe mungesën e burimeve për të përmbushur masat e pranuar. Një zë financiar po

përgatitet që të përcaktojë si të financojë masat e strategjisë. Plani është zhvilluar ngjitur nga të gjithë grupet e punës, më qasjen më të madhe, duke kërkuar për ndërthurje dhe mundësi kudo që ato të jenë. Elementet kryesorë për tu konsideruar brënda planit të financimit janë:

- Identifikimi i burimeve potenciale të financimit;
- Përcakton veprimet për tu ndërmarrë për të siguruar financimin;
- Projekton personin/entitetin në ngarkim për masat pajtuese.

Për të siguruar një qëndrueshmëri afatgjatë të strategjisë, financimet e ndryshme dhe burimet financiare duhet të përputhen. Financimi mund të vijë nga burime të ndryshme bashkiake, rajonale, kombëtare, private dhe shumë palëshe, duke reflektuar një diversitet të gjërë të instrumentave financiarë.

3.2.5.2 Zhvillimi i skenareve të ardhshëm implementues

Kompleksiteti i kontekstit së bashku më ndërhyrjen e shumë faktorëve, implikojnë mundësinë e ngjashme të devijimeve dhe ndryshimeve të duhura në kontekst.

Është shumë e rekomandueshme të zhvillojë një kuti Gant, duke shfaqur kohën dhe zgjatjen e të gjithë masave të planifikuara, për të siguruar një identifikim nxitës të vonesave potenciale dhe devijimeve.

Është e këshillueshme të rishikohen skenarët e ndryshëm të implementimit në të ardhmen, në mënyrë që të ketë të ardhurat e strategjisë në çdo rast, dhe favorizojnë shanset për të përshtatur atë ose ndryshuar atë në rritjen e kushteve të reja.

Në fund 3 skenarët potencial duhet të projektohen për një të ardhme afatmesme/gjatë (10-15 vite kohorë):

- Skenari 1 – Biznesi si zakonisht: asnjë strategji e aplikuar
- Skenari 2 – Rasti më i mirë i mundshëm: Strategjia merr sukses të lartë
- Skenari 3 – Rasti më i ngjashëm: Strategjia merr sukses të pjesshëm

3.2.6 Faza 6: Monitorimi dhe vlerësimi

Projektimi i strategjisë nuk është në të vërtetë i përfunduar derisa strategjia dhe planifikimi për monitorimin dhe financimin është përcaktuar dhe vendosur. Në këtë sens, hapi 4 është i lidhur me hapin 3 në një mënyrë të dyfishtë, derisa ajo kërkon strategjinë për tu projektuar, por ajo gjithashtu e ushqen atë mbrapsht, duke e udhëzuar në ndryshimet përfundimtare.

3.2.6.1 Përcaktimi i procesit për monitorimin

Suksesi potencial i strategjisë gjërisht varet në mbajtjen konstante të ndjekjes së zhvillimit të saj dhe evolucionit, në mënyrë që të vlerësojë nëse rregullimet ose veprimet e reja duhet të miratohen. Duke përcaktuar një proces monitorimi efektiv që implikon stabilizimin e elementëve të mëposhtëm.

- Projekton një person/skuadër përgjegjës për procesin e monitorimit: përcakton kush do të jetë në ngarkim të çdo hapi/ngjarje gjatë projektit

- Përcakton ngjarjet për të vlerësuar përgjatë periudhës së jetës së Strategjisë, përgjatë indikatorëve dhe burimit të të dhënave për të vlerësuar çdo ngjarje të përcaktuar.
- Përcakton pikat kritike të cilat mund të kenë një impakt përfundimtar. Identifikon veprimet për tu ndërmarrë në rast të ndodhjes së ngjarjeve kritike.
- Siguron një kalendar duke përfshirë elementët e mëparshëm.

Në fund, procesi i monitorimit, së bashku me kalendarin dhe ngjarjet e tij, duhet të pajtohet dhe ndahet nga të gjithë grupet e punës të përshtatshëm, të cilët, në kthim, duhet të informohen në kohën e duhur rreth monitorimit të rezultateve përgjatë projektit.

3.2.6.2 Vlerësimi i strategjisë së zhvillimit

Kur procesi për monitorimin është projektuar dhe pranuar, veprimi aktual i mbledhjes dhe vlerësimit të rezultateve të indikatorëve dhe përgjigjet, do të lejojnë të menaxhojnë situatën aktuale të të gjithë etapave të implementimit. Është e këshillueshme të përcaktohet një grup heterogjen të ekspertëve për të vlerësuar periodikisht gjendjen e artit të strategjisë, dhe nisur rekomandimet. Në këtë aspekt, efikasiteti i procesit të vlerësimit do të jetë më i lartë. Ai i përgjigjet një kalendar të siguar më parë për raportet, po aq sa rrethanave të jashtëzakonshme drejtuar nga ngjarjet e paparashikueshme.

Glossary

Baza: Një bazë është një pikë fikse reference kundër të cilën progresi i strategjisë mund të krahasohet dhe ndryshimi të matet, duke lejuar të ndihmojë performancën e strategjisë gjithë kohës.

Ekonomia qarkulluese: Një ekonomi qarkulluese është bazuar në principet e projektimit të mbetjeve dhe ndotjes duke mbajtur në përdorim produktet dhe materialet dhe duke rigjeneruar sistemet natyrore³³:

- <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/what-is-the-circular-economy>
- <https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/>
- <https://ec.europa.eu/growth/industry/sustainability/circular-economyen>

Sistemi European i Indikatorit të Turizmit (ETIS): ETIS është një sistem i indikatorëve të përshtatshëm për të gjitha destinacionet turistike, duke inkurajuar ata për të përshatur një qasje më inteligjente në planifikimin e turizmit. Për më shumë informacion, ju lutem kliko në linkun e mëposhtëm:

- https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators_en.

Marrëveshja e Re Europiane e Gjelbërt: Marrëveshja e Re Europiane e Gjelbërt është plani udhëzues për të bërë ekonominë Europiane të qëndrueshme, duke kthyer ndryshimet klimatike dhe mjedisore në mundësi përmes të gjithë zonave politike dhe duke e bërë kalimin të thjeshtë dhe gjithëpërfshirës. Për më shumë informacion ju lutem klikoni në linkun e mëposhtëm:

- https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Impakt: Ndryshimet pozitive dhe negative të prodhuara nga strategjia, direkte ose indirekte, të qëllimshme ose të pa qëllimshme, në kontekstin lokal, social, ekonomik dhe mjedisor.

Indikator: Një përcaktim i qartë i të dhënave të përdorura për të monitoruar progresin në arritjen e një objekti të caktuar ose qëllimi. Indikatorët strategjik aktivizojnë përmasat e performancës së përgjithshme të strategjisë dhe për më tepër siguron një bazë për zhvillimin e tij. Në një nivel më të detajuar, indikatorët e masave lejojnë monitorimin e performancës së masave të identifikuara.

Etapë: Përfaqëson një pikë specifike në kohë e përdorur për të matur progresin e strategjisë përmes synimeve të tij të fundit.

Objektiv: Një qëndrim i gjërë duke përshkruar një zhvillim që autoritet lokale rajonale dhe kombëtare janë duke kërkuar. Objektivat specifikojnë drejtimit për zhvillimin dhe zonat prioritet, por jo mundësitë për të arritur ato.

Strategjitë e Kërkimit dhe Inovacionit për Specializimin Smart (RIS3): Specializimi smart është një qasje inovative që ka për qëllim të nxisë rritjen dhe punësimin në Europë, duke aktivizuar çdo rajon të identifikojë dhe zhvillojë avantazhet e saj krahasuese. Kështu bashkëpunimi i saj dhe qasjet lart e poshtë, specializimi smart sjell së bashku autoritetet lokale, akademike, sferat e biznesit dhe shoqërinë civile, duke punuar për implementimin e strategjive afatgjata në rritje të mbështetura nga fondet e BE. Për më shumë informacion, ju lutem klikoni në linkun më poshtë:

- https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/smart_specialisation_en.pdf
- <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-is-smart-specialisation->
- <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/s3-guide>

Skenari: Përshkrimi i një grupi specifik të zhvillimeve në të ardhmen të cilat janë të përshtatshme në implementimin e strategjisë.

Grupet e punës: Të gjithë individët, grupet ose organizatat të ndikuara nga dhe/ose në gjendje të ndikojnë në strategji, nga planifikimi i saj në asimilimin dhe implementimin e saj.

Turizëm i qëndrueshëm: Një koncept i turizmit që llogarit të gjithë impaktet e tij aktuale dhe të ardhshme ekonomike, sociale dhe mjedisore.

Analizat SWOT: Një analizë bazuar në identifikimin e pikave të forta, të dobta, mundësive, dhe rreziqeve të një sektori të përdorur për të vlerësuar pozicionin e tij dhe për të zhvilluar një planifikim

strategjik. Analizat SWOT mbështesin faktorët e brendshëm dhe të jashtëm, po aq sa potencialin aktual dhe në të ardhmën.

Turizëm: Turizmi është një fenomen social, kulturor dhe ekonomik i cili kërkon lëvizjen e njerëzve në shtetet ose vendet jashtë mjedisit të tyre të zakonshëm për qëllime personale ose biznesi/ profesionale. Këto njerëz janë quajtur vizitorë (të cilët mund të jenë turistë ose eskursionistë; rezidentë ose jo rezidentë) dhe turizmi që ka të bëjë me aktivitetet e tij, disa nga të cilat përfshijnë harxhimet e turizmit.³⁴

Vizion: Një përshkrim cilësor të një ndryshimi të dëshirueshëm që shërbën për të udhëzuar zhvillimin e objektivave, indikatorëve strategjik, synimeve dhe seleksionimin e masave të përshatshme përmes procesit të strategjisë.

Anekset

Aneksi I – Modeli INCIRCLE i indikatorit të rezultuar

Aneksi II – Modeli i masës INCIRCLE

Aneksi III – Modeli INCIRCLE i indikatorëve të pritshëm

Aneksi IV – Indikatorët ETIS

Aneksi V – Lista e kërimit të modelit Operacional

Aneksi I

Modeli INCIRCLE i rezultatit të indikatorit

Tabela e mëposhtme duhet të plotësohet për secilin indikator të rezultuar të pranuar:

Indikatori i rezultuar për objektivin [specifiko emrin e objektivit]		Vlerat e synuara				Mbledhja e të dhënave dhe raportimi		
Emri i indikatorit	Përkufizimi	Baza	Viti n°	Viti n°	Viti n°	Frekuenca dhe raporti	Instrumenti i mbledhjes së të dhënave	Përgjegjësi për mbledhjen e të dhënave

Aneksi II

Modeli INCIRCLE i masës

Tabela e mëposhtme duhet të plotësohet për çdo masë të selektuar.

Titulli i masës	
Përshkrim i shkurtër i masës	
Objektivi i lidhur	
Grupi kryesor i synuar	
Grupet kryesore të punës të përfshirë dhe përgjegjësitë e tyre	
Aktivitetet kryesore për tu përformuar	
Mbështetjet e jashtme të kërkuara	
Indikatorët e pritshëm të lidhur dhe synimet	
Përlllogaritja e kostos	
Korniza e kohës për implementimin	
Masat plotësuese (nëse ka)	

Aneksi III

Model i indikatorit output të INCIRCLE

Tabela e mëposhtme duhet të plotësohet për çdo indikator output të gjetur:

Indikatori output për masën [specifiko emrin e masës]		Vlerat e synuara				Mbledhja e të dhënave dhe raportimi		
Emri i indikatorit	Përkuftizimi	Baza	Viti n°	Viti n°	Viti n°	Frekuenca dhe raporti	Instrument i mbledhjes së të dhënave	Përgjegjësi për mbledhjen e të dhënave

Aneksi IV

Bërthama e ETIS dhe indikatorët suplementar

Seksioni A: Menaxhimi i destinacionit		
Kriteret	Indikatori reference#	Indikatoret berthame te ETIS
A.1 Politika e turizmit qendrueshem publik	A.1.1	Perqindja e ndermarrjeve te turizmit ne destinacion duke perdorur nje certifikate/bilete vullnetare per qendrueshmerine mjedisore/cilesore dhe/ose Pergjegjesia Sociale e Korportave
A2. Kenaqesia e Klientit	A.2.1	Perqindja e turisteve dhe vizitoreve te njejte ditor qe jane te kenaqur me eksperiencen e tyre te pergjithshme ne destinacion
	A.2.2	Perqindja e vizitoreve perserites/te kthyer (brenda 5 viteve)

Seksioni B: Vlera Ekonomike		
Kriteret	Indikatori reference#	Indikatoret berthame te ETIS
B.1 Rjedha e turizmit (volume dhe vlera) ne destinacion	B.1.1	Numri i neteve te turisteve ne muaj
	B.1.2	Numri i vizitoreve ne te njejten dite ne muaj
	B.1.3	Kontributi relativ i turizmit ne ekonomine e destinacionit (%GDP)
	B.1.4	Shpenzimi ditor ne nate i turistit
	B.1.5	Shpenzimi ditor per vizitoret ne te njejten dite
B.2 Performanca e ndermarrjes/eve te turizmit	B.2.1	Gjatesia mesatare e qendrimit te turisteve (netet)
	B.2.2	Shkalla e okupimit ne akomodimin tregtar ne muaj dhe mesatarja ne vit
B.3 Sasia dhe cilesia e punesimit	B.3.1	Punesimi direkt nga turizmi si perqindje e punesimit total in destinacion
	B.3.2	Perqindja e puneve ne turizem qe jane sezonale
B.4 Zinxhiri i furnizimit te turizmit	B.4.1	Perqindja e prodhimeve vendase ushqim,pije,te mira dhe sherbime te siguruara nga ndermarrjet vendase te turizmit

Seksioni C: Impakti social dhe kulturor		
Kriteret	Indikatori reference#	Indikatoret berthame te ETIS
C.1 Komuniteti/impakti social	C.1.1	Numri i turistëve/vizitorëve per 100 rezidentë
	C.1.2	Perqindja e rezidentëve qe janë te kenaqur me turizmin ne destinacion (ne muaj/sezon)
	C.1.3	Numri i shtreterve ne gjendje ne akomodimin komercial te siguruar per 100 rezidentë
	C.1.4	Numri i shtepive te dyta per 100 shtepi
C.2 Shendeti dhe siguria	C.2.1	Perqindja e turistëve qe regjistrojne nje ankese ne polici
C.3 Barazia gjinore	C.3.1	Perqindja e burrave dhe grave te punesuar ne sektorin e turizmit
	C.3.2	Perqindja e ndermarrjeve te turizmit ku pozicioni i menaxherit te pergjithshem eshte i mbajtur nga nje grua
C.4 Perfshirja/Aksesueshmeria	C.4.1	Perqindja e dhomave ne akomodimin komercial per te siguruar akses per njerezit me aftesi te kufizuara
	C.4.2	Perqindja e akomodimit komercial siguruar nga pjesemarrja e skemave te njohura te informacionit te aksesueshem
	C.4.3	Perqindja e transportit publik qe eshte i aksesueshem nga njerezit me aftesi te kufizuara dhe me akses specifik te kerkuar
	C.4.4	Perqindja e terheqjes se turistëve qe janë te aksesueshem me aftesi te kufizuara dhe/ose marrja pjese ne skemat e njohura te informacionit te aksesueshem
C.5 Mbrojtja dhe sigurimi i trashegimise kulturore identitetit vendas dhe asetëve	C.5.1	Perqindja e rezidentëve qe janë te kenaqur me impaktin e turizmit ne identitetin e destinacionit
	C.5.2	Perqindja e eventëve te destinacioneve qe janë te fokusuar ne kulturen dhe trashegimine tradicionale/vendase

Seksioni D: Impakti mjedisor		
Kriteret	Indikatori reference#	Indikatoret berthame te ETIS
D.1 Reduktimi i impaktit te transportit	D.1.1	Pergjindia e turisteve dhe vizitoreve ditore duke perdorur menyra te ndryshme te transportit per te arritur ne destinacion
	D.1.2	Pergjindia e turisteve dhe vizitoreve ditore qe perdorin sherbimet e transportit vendas/levizshmerine e but/public per te arritur ne destinacion
	D.1.3	Mesataria e udhetimit (km) nga turistet dhe vizitoret ditore nga shtepia ne destinacion
	D.1.4	Mesataria e gjurmes se karboit te turisteve dhe vizitoreve ditore qe udhetojne nga shtepia per ne destinacion
D.2 Ndryshimi Klimaterik	D.2.1	Pergjindia e ndermarryeve te turizmit te perfshira ne skemat e ndryshimeve klimaterike-sic eshte : cilrimi i CO2,sistemet e energjise se ulet,eti-dhe 'pershtatia ' pergjigjet dhe veprimet
	D.2.2	Pergjindia e akomodimit te turizmit dhe infrastruktura terheqese e shtrire ne 'zonat vulnerabel'
D.3 Menaxhimi i mbetjeve te ngurta	D.3.1	Prodhimi i mbetjeve per nate turistike krahasuar me prodhimin e mbetjeve te popullise se pergjithshme per person (kg)
	D.3.2	Pergjindia e ndermarryeve turistike te ndara te tipeve te ndryshme te mbetjeve
	D.3.3	Pergjindia e mbetjeve totale te riciklikuara per turist krahasuar me riciklimin total te mbetjeve per rezident ne vit
D.4 Trajtimi i mbetjeve	D.4.1	Pergjindia e mbetjeve nga destinacioni te traituara se paku niveli i dyte para shkarkimit
D.5 Menaxhimi i ujit	D.5.1	Konsumimi i ujit ne nate turistike krahasuar me konsumimin e ujit te pergjithshem te populates per nate rezidente
	D.5.2	Pergjindia e ndermarryeve te turizmit qe ndermarrin veprime per te zvogeluar konsumimin e ujit
	D.5.3	Pergjindia e ndermarryeve turistike qe perdorin ujin ricikluar
D.6 Perdorimi i energjise	D.6.1	Konsumimi i energjise per nate turistike krahasuar me konsumimin e pergjithshem te populates per nate rezidente
	D.6.2	Pergjindia e ndermarryeve te turizmit qe ndermarrin veprime per te zvogeluar konsumimin e energjise
	D.6.3	Pergjindia e sasise se zakonshme te energjise se konsumuar nga burimet e rinovueshme (Mwh) krahasuar me konsumimin e pergjithshem te energjise ne nivel destinacioni ne vit
D.7 Mbrojtja e tokes dhe biodiversitetit	D.7.1	Pergjindia e ndermarryeve vendase ne sektorin e turizmit aktivisht mbeshtesin ndotjen,ruajtjen dhe menaxhimin e biodiversitetit dhe tokes vendase

Lista indikative e indikatorëve suplementar

Turizmi detar dhe bregdetar

Pasagjeret dhe portet

Numri i pasagjereve që hyjnë dhe dalin në port në muaj

Numri i ngarkimeve dhe shkarkimeve për shetitjet me varke

Cilesia e ujit

Niveli i ndotjes së ujit të detit për 100ml (koliformat fekale, kampilobakter)

Plazhet

Përqindja e plazheve që kanë marrë cmimin Flamuri Blu

Zona dhe vëllimi i rërës ushqyese

Km totale të plazheve falas lidhur me km e përgjithshme të plazheve

Përqindja e plazheve të aksesueshëm nga të gjithë

Numri i ditëve në vit që plazhi/bregu është i mbyllur për shkak të ndotjes

Turizmi i aksesueshëm

Politika e turizmit të gëzrueshëm

Përqindja e destinacioneve me një strategji/plan veprimi të turizmit të aksesueshëm, me një monitorim pajtues, kontroll zhvillimi dhe vlerësim marrëveshje

Barazia/aksesueshmeria

Përqindja e akomodimit komercial me dhoma të aksesueshme nga një zërit me aftësi të kufizuara dhe/ose marrja pjesë në skemat e njohura të informacionit të aksesueshëm

A ka destinacioni një zyrë menaxhimi aksesibiliteti të identifikuar ose person të përshtatshëm për publikun?

Përqindja e bizneseve që kanë një buxhet për zhvillimet e pranueshme

Reduktimi i impaktit të transportit

Përqindja e secilës kategori të transportit në destinacion që është i aksesueshëm, p.sh. transporti publik dhe kroceret private të kërkuara me qera, minibuzet, taksite ose minitaksite

Rrjetet kulturore transnacionale

Sondazhi I menaxhimit te destinacionit

A eshte destinacioni jot pjese e nje rrjeti kulturor te certifikuar nga Keshilli I Europes ?

Nese po, a ka ndonje politike ne vend per gartesine e rrjetit kulturor?

Nese po, a merr pjese komuniteti vendas ne kete politike ?

A lidhen ngjarjet kulturore/turistike me rrjetin kulturor qe ndodh ne vendin tend?

A eshte logoja e rrjetit kulturor te Keshillit te Europes prezente ne dokumenta ose e dukshme ne zyrtat turistike ?

Pergjindja e ofrimeve te turisteve te disponueshme ne vendin tend duke theksuar temen e rrjetit kulturor

Sondazhi I ndermarrjeve

A eshte ndermarrja jote e pozicionuar pergjate nje rrjeti kulturor te certifikuar nga Keshilli I Europes ?

Nese po, a jane produktet e ndermarrjes tende te lidhura brenda temes/aktiviteteve te rrjetit kulturor ?

Nese po, a eshte komunikimi ne ndermarrjen/produktet tuaja duke permendur lidhjet me rrjetin kulturor ?

A eshte rrjeti kulturor duke promovuar/duke beret e dukshme ndermarrjen/produktet tuaja ?

Sondazhi I banoreve

Perfitimet per komunitetin nga rrjeti kulturor duke perfshire vendin tim

A eshte komuniteti I informuar rreth rrjetit kulturor ?

A eshte komuniteti vendas I perfshire ne veprimet e organizuara brenda tavolines se punes se aktiviteteve te rrjetit kulturor ?

A jane perfitimet per mua nga rrjeti kulturor duke perfshire vendin tim ?

Pergjindja e banoreve te kenaqur nw zhvillimin e tyre dhe influencen e tyre ne planifikimin dhe zhvillimin e rrjetit kulturor

Pergjindja e banoreve qe kane pikepamje pozitive dhe negative ne impaktin e rrjetit kulturor ne vendin tim te identitetit

Ndikimi I rrjetit kulturor ne identitetin karakteristik dhe vendas,kulturen dhe trashegimine e vendit

Ndikimi I rrjetit kulturor ne cilesine e jetes ne vend

Pergjindja e banoreve qe kane pikepamje pozitive ne impaktin e rrjetit kulturor ne turizem

Ndikimi I rrjetit kulturor ne kulture dhe turizem qe ofron vendi

Aneksi V

Faza 0: Faza parapergatitore	
Kuptimesite Nderministore te siguruara te strategjise INCIRCLE	☐
Berthamat e grupeve Nderministore te krijuara	☐
Pergjegjesite kryesore te brendshme, etapat dhe afatet kohore te percaktuara	☐
Faza 1: Analizat e kontekstit	

Nevojat e të dhënave të specifikuara, me pikëpamje të prioriteteve politike dhe objektivave të mundshme.	☐
Të dhënat e duhura të identifikuara dhe kontrolli i cilësisë.	☐
Hendeqet e të dhënave të identifikuar dhe burimet e të dhënave shtesë të identifikuara.	☐
Stabilizimin e menaxhimit të të dhënave të sigurt.	☐
Të dhënat e përbashkëta me pronarë të jashtëm të të dhënave të duhura të pranuar.	☐
Mbledhje e të dhënave shtesë nëse është e nevojshme.	☐
Faza 2: Qeverisja	
Grupet e punës kyç të identifikuar dhe analizuar.	☐
Grupet e punës kyç të ftuar për tu bashkuar Stakeholder Working Group.	☐
Stakeholder Working Group të INCIRCLE të ndërtuar dhe të drejtuar.	☐
Faza 3: Vizioni dhe Synimet	
Qëndrimi aktual i artit (bazës) në një turizëm qarkullues të përshkruar, në të cilin progresi mund të matet.	☐
Problemet dhe mundësitë e diskutuara dhe analizuar me grupet e punës kyç dhe qytetarët.	☐
Bashkëpunimi i vizionit të përbashkët me grupet e punës kyç.	☐
Vizioni i rishikuar për të udhëzuar zhvillimin e objektivave.	☐
Objektivat e projektuara të zhvilluara.	☐
Objektivat e projektuar të diskutuar me grupet e punës kyç.	☐
Grupi final i objektivave të përzgjedhur.	☐
Faza 4: Qëllimi i synuar	
Indikatorët e pritshëm sasior dhe cilësor të identifikuar për të gjithë objektivat.	☐
Grup i indikatorëve strategjik bërthamë të përcaktuar, duke përfshirë formatin e raportuar dhe metodën e matjes.	☐
Grupet e punës kyç të përfshirë në vendosjen e synimit.	☐
Grupi i përshtatshëm i synimeve të pjesshme të arritshme të zhvilluara.	☐
Faza 5: Planifikimi i masës	
Masat e implementuara dhe të planifikuara tashmë të analizuar.	☐
Shkëmbimi i eksperiencave të krijuara me projektuesit e vendeve, qyteteve dhe rajoneve të tjera.	☐
Lista e gjatë e masave potenciale të krijuara.	☐
Masat e përshatshme të vlerësuara me një sy të efektivitetit, pranueshmërisë dhe vlerës monetare.	☐
Masat më shumë premtuese të shkurtuara.	☐
Specifikimet e detajuara dhe përlogaritjet e kostos për shkurtimin e masave të duhura.	☐
Paketat potenciale të masave të identifikuar që janë parashikuar për të realizuar ndërthurjet dhe barrierat implementuese të kapërcyera.	☐
Grupi final i paketave të masës të përzgjedhura.	☐
Grupi i përshtatshëm i indikatorëve të masës së përzgjedhur, duke përfshirë formatin e raportimit dhe metodën e matjes.	☐
Burimet financiare të siguruara.	☐
Faza 6: Monitorimi dhe vlerësimi	
Procesi për monitorimin e strategjisë së përcaktuar, përgjatë hendeqeve dhe përgjegjësi.	☐
Procesi për vlerësimin e strategjisë së përcaktuar, përgjatë hendeqeve dhe përgjegjësi.	☐